Відгук отримано 20.01.2026 Голова разової спеціалізованої вченої ради ДФ 26.133.101 д. пед. н., проф. Пономаренко Т.О.

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.101
у Київському столичному університеті
імені Бориса Грінченка
доктору педагогічних наук, професору,
професору кафедри дошкільної освіти
факультету педагогічної освіти
Тетяні ПОНОМАРЕНКО

В І Д Г У К
офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора Рейпольської О.Д. про дисертацію Стаднійчук Марії Анатоліївни на тему «Розвиток творчих здібностей дітей третього року життя засобом художньо-педагогічного спілкування», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності – 012 Дошкільна освіта, галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

1. Актуальність дисертаційного дослідження Актуальність дисертаційного дослідження Стаднійчук Марії Анатоліївни зумовлена сучасними запитами розвитку дошкільної освіти, зокрема в частині забезпечення повноцінного психічного, емоційного та творчого розвитку дітей раннього віку. У контексті оновлення державної освітньої політики, закріпленої в Законі України «Про дошкільну освіту» (2024), Державному стандарті дошкільної освіти (2025) та Концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку (2020), особливої значущості набувають дитиноцентризм, особистісно орієнтований підхід і врахування вікових та індивідуальних можливостей дитини.

У дисертації переконливо показано, що сучасна освітня практика супроводу дітей раннього віку нерідко характеризується штучним форсуванням розвитку (раннє навчання читанню, письму, іноземним мовам), що суперечить закономірностям психічного розвитку дітей третього року життя та призводить до формування пасивної, репродуктивної позиції дитини. Авторка обґрунтовано акцентує на необхідності переорієнтації освітньої взаємодії з дитиною раннього віку з відтворення на створення, з механічного засвоєння на розвиток творчої активності як основи формування гнучкого мислення й цілісної картини світу.

Важливим аргументом на користь актуальності дослідження є виявлена дисертанткою наукова прогалина: у вітчизняній та зарубіжній науці проблема розвитку творчих здібностей ґрунтовно досліджена переважно щодо дітей середнього й старшого дошкільного віку, тоді як можливості й умови розвитку творчих здібностей дітей раннього віку, зокрема третього року життя, залишаються недостатньо вивченими. Це суперечить науковим даним про сенситивність раннього дитинства до розвитку базових психічних процесів і становлення особистості.

Актуальність теми посилюється також виокремленими в дисертації суперечностями між визнанням значущості третього року життя у становленні особистості та поширеною практикою ігнорування вікових психічних

особливостей дітей; між потребою розвитку творчої активності дитини й домінуванням традиційної занятійної системи; між наявністю альтернативних підходів до організації освітньої взаємодії та недостатнім методичним забезпеченням їх реалізації в закладах дошкільної освіти.

Запропоноване у дисертації художньо-педагогічне спілкування як засіб розвитку творчих здібностей дітей третього року життя відповідає сучасним гуманістичним тенденціям дошкільної освіти, поєднує діяльнісний, комунікативний та особистісно орієнтований підходи й має значний потенціал для оновлення освітньої практики роботи з дітьми раннього віку. Отже, тема дисертаційного дослідження є своєчасною, науково та соціально значущою, відповідає актуальним потребам теорії й практики дошкільної освіти та повністю узгоджується з пріоритетами сучасної державної освітньої політики.

Актуальне дослідження за обраною дисертанткою темою виконано відповідно до плану наукової діяльності відповідно до теми наукового дослідження кафедри дошкільної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка наукової теми кафедри дошкільної освіти факультету педагогічної освіти «Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього віку». Державний реєстраційний номер: 0121U113725.

2. Наукова новизна результатів дисертації (теоретичних та/або експериментальних) полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці можливостей розвитку творчих здібностей дітей третього року життя засобом художньо-педагогічного спілкування в умовах закладу дошкільної освіти. Цінним є обґрунтоване авторкою художньо-педагогічне спілкування як цілісний педагогічний засіб розвитку творчих здібностей дітей третього року життя, розкрито його сутність, структуру та функціональні можливості з урахуванням вікових психічних особливостей дітей раннього віку. Визначена М.А. Стаднійчук специфіка художньо-педагогічного спілкування саме з дітьми третього року життя як взаємодії, що поєднує емоційно-образний, діяльнісний і комунікативний компоненти та створює умови для спонтанного прояву творчої активності дитини.

На позитивну оцінку заслуговують уперше розроблені й експериментально перевірено педагогічні умови розвитку творчих здібностей дітей третього року життя засобом художньо-педагогічного спілкування, які враховують сенситивність раннього віку до емоційно-образного пізнання світу, провідну роль спільної діяльності з дорослим та значущість невербальних форм самовираження дитини. Виваженими та доцільними є обґрунтовані критерії, показники та рівні сформованості творчих здібностей дітей третього року життя, що дало змогу здійснити науково вивірену діагностику результативності експериментальної роботи.

На цілком схвальну оцінку заслуговують уточнений та конкретизований М.А. Стаднійчук зміст ключових понять дослідження «творчі здібності дітей раннього віку», «розвиток творчих здібностей дітей третього року життя», «художньо-педагогічне спілкування» в контексті дошкільної освіти, що сприяє поглибленню теоретичного апарату сучасної педагогіки раннього дитинства.

На високому теоретичному рівні подальшого розвитку набули наукові

уявлення про роль художньо-естетичної діяльності, спілкування з дорослим і предметно-розвивального середовища у становленні творчої активності дітей раннього віку; методичні підходи до організації освітньої взаємодії з дітьми третього року життя в умовах закладу дошкільної освіти. Отже, результати дисертаційного дослідження характеризуються науковою новизною, теоретичною значущістю та експериментальною обґрунтованістю й роблять суттєвий внесок у розвиток теорії та методики дошкільної освіти, зокрема педагогіки раннього віку.

3. Теоретичне і практичне значення результатів дисертації. *Теоретичне значення* результатів дисертаційного дослідження Стаднійчук Марії Анатоліївни полягає у поглибленні наукових уявлень про закономірності розвитку творчих здібностей дітей раннього віку, зокрема дітей третього року життя, в умовах закладу дошкільної освіти. У роботі розширено й уточнено теоретичний апарат педагогіки раннього дитинства шляхом конкретизації сутності понять «творчі здібності дітей третього року життя», «розвиток творчих здібностей дітей раннього віку», «художньо-педагогічне спілкування» та обґрунтування їх взаємозв'язку в освітньому процесі. Теоретично доведено педагогічний потенціал художньо-педагогічного спілкування як ефективного засобу розвитку творчої активності дитини раннього віку, що сприяє збагаченню теорії дошкільної освіти й педагогіки раннього віку.

Практичне значення результатів дисертації полягає у можливості їх використання в освітньому процесі закладів дошкільної освіти, що працюють з дітьми третього року життя. Розроблені та експериментально перевірені педагогічні умови, форми й методи художньо-педагогічного спілкування можуть бути впроваджені у практику діяльності вихователів груп раннього віку для підвищення якості освітньої взаємодії та створення сприятливого середовища для розвитку творчих здібностей дітей. Матеріали дослідження доцільно використовувати у професійній підготовці майбутніх вихователів у закладах вищої педагогічної освіти, у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників, а також під час розроблення навчально-методичних посібників, методичних рекомендацій і освітніх програм, спрямованих на розвиток творчих здібностей дітей раннього віку.

4. Наукова обґрунтованість результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Зміст дисертації розкриває основні аспекти теми дослідження. У ній чітко сформульовано об'єкт і предмет дослідження, що адекватні меті та завданням роботи, подано комплекс взаємодоповнюючих методів наукового пошуку, визначено й використано достатню джерельну базу. Аргументованими є методологічний апарат й теоретичні засади дослідження, описані у вступі до дисертації та реферату.

Структура роботи відображає послідовність розв'язання поставлених дисертанткою завдань на різних етапах дослідження. Представлена робота виконана на високому науково-методичному рівні, а сформульовані в дисертації положення, висновки і рекомендації є теоретично обґрунтованими й експериментально підтвердженими.

У першому розділі дисертації – *«Теоретичні засади розвитку творчих*

здібностей дітей третього року життя» – заслуговує на схвальну оцінку ґрунтовний і системний аналіз проблеми творчості та творчих здібностей у контексті раннього дитинства. Авторкою узагальнено філософські, психологічні та педагогічні підходи до розуміння творчості, що дозволило вибудувати цілісне теоретичне підґрунтя дослідження. Особливо цінним є адаптація загальнонаукових положень до вікових психічних можливостей дітей третього року життя, а також аргументоване обґрунтування художньо-педагогічного спілкування як педагогічного засобу розвитку творчих здібностей дітей раннього віку. Теоретичні висновки розділу є логічними, науково виваженими та створюють надійну основу для подальшого дослідження.

У другому розділі дисертації – *«Методичні засади розвитку творчих здібностей дітей третього року життя засобом художньо-педагогічного спілкування»* – на позитивну оцінку заслуговує чітка конкретизація педагогічних умов, форм, методів і прийомів організації художньо-педагогічного спілкування з дітьми раннього віку. Авторка переконливо розкриває зміст освітньої взаємодії дорослого з дитиною, враховуючи емоційно-образний характер пізнання світу дітьми третього року життя. Цінним є розроблення методичного інструментарію, який має практичну спрямованість і може бути використаний вихователями в умовах закладів дошкільної освіти. Матеріали другого розділу демонструють уміння здобувачки поєднувати теоретичні положення з реальними потребами освітньої практики.

У третьому розділі дисертації – *«Експериментальна перевірка ефективності розвитку творчих здібностей дітей третього року життя засобом художньо-педагогічного спілкування»* – заслуговує на схвальну оцінку ретельно спланований і методично обґрунтований педагогічний експеримент. Авторкою чітко визначено мету, завдання, етапи та процедуру експериментальної роботи, підібрано адекватні методи діагностики рівнів розвитку творчих здібностей дітей раннього віку. Представлений кількісний і якісний аналіз результатів експерименту засвідчує позитивну динаміку розвитку творчих здібностей дітей у процесі впровадження запропонованих педагогічних умов, що переконливо підтверджує ефективність художньо-педагогічного спілкування як засобу освітнього впливу.

Загалом аналіз змісту трьох розділів дисертації свідчить про внутрішню логічну цілісність дослідження, узгодженість теоретичних положень, методичних розробок і експериментальних результатів, а також про належний рівень наукової та методичної підготовки здобувачки.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Поставлене в дисертаційному дослідженні наукове завдання виконано Стаднійчук Марією Анатоліївною на належному науково-теоретичному та методологічному рівні. Мета і завдання дослідження чітко сформульовані, логічно взаємопов'язані між собою, повністю реалізовані у змісті трьох розділів дисертації та знайшли відображення у висновках до розділів і загальних висновках роботи.

Здобувачка продемонструвала належний рівень оволодіння методологією наукової діяльності, що виявляється у свідомому виборі та коректному застосуванні методологічних підходів, адекватних предмету й меті дослідження. про що

переконливо свідчить чітке застосування філософських, психологічних, педагогічних та інноваційних підходів, а також використання теоретичних (вивчення, аналіз і узагальнення філософської, психолого педагогічної літератури з проблеми дослідження та суміжних із нею питань для визначення науково-теоретичного базису дослідження; порівняння, систематизація, узагальнення наукових здобутків, ідентифікація сучасних підходів до трактування понять «діти раннього віку», «діти третього року життя», «педагогічна технологія», «розвиток», «спілкування», «творчі здібності», «художньо-педагогічне спілкування».

У роботі органічно поєднано теоретичні методи (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення) з емпіричними (спостереження, аналіз продуктів діяльності дітей, педагогічний експеримент), що забезпечило цілісність наукового пошуку та достовірність отриманих результатів.

Високий рівень методологічної культури здобувачки простежується у розробленні логіки педагогічного експерименту, визначенні критеріїв, показників і рівнів розвитку творчих здібностей дітей третього року життя, а також у коректній інтерпретації кількісних і якісних результатів дослідження. Уміння формулювати науково обґрунтовані висновки й практичні рекомендації на основі експериментальних даних засвідчує сформованість у здобувачки навичок самостійної науково-дослідної діяльності та відповідність рівня її підготовки вимогам до здобувачів наукового ступеня доктора філософії. Це демонструє сформованість в неї системного і рефлексивного мислення, навичок аналізу та синтезу, оцінювання та проєкування наукового процесу.

6. Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових публікаціях[1]. Основні результати дисертаційного дослідження Стаднійчук Марії Анатоліївни пройшли належну наукову апробацію та достатньо повно відображені в наукових і науково-методичних публікаціях авторки. За темою дисертації здобувачкою опубліковано 9 наукових праць, з них 6 статей у наукових фахових виданнях України, що входять до переліку, затвердженого МОН України, а також 3 публікації у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

У наукових статтях висвітлено ключові теоретичні положення дисертації, розкрито сутність художньо-педагогічного спілкування як засобу розвитку творчих здібностей дітей третього року життя, представлено методичні аспекти організації освітньої взаємодії з дітьми раннього віку та результати експериментальної перевірки ефективності запропонованих педагогічних умов. Зміст публікацій відповідає меті й завданням дисертаційного дослідження та не має характеру формального дублювання.

Анотація дисертації адекватно відображає її зміст і результати.

Результати дослідження апробовано у формі доповідей і повідомлень на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, семінарах і круглих столах з проблем дошкільної освіти, педагогіки раннього дитинства та художньо-естетичного розвитку дітей. Така апробація забезпечила фахове обговорення основних ідей і результатів дослідження в науково-педагогічному середовищі та сприяла уточненню окремих положень і висновків дисертації.

Аналіз наукових публікацій Стаднійчук М.А. дає підстави стверджувати, що

вони повною мірою відображають логіку, структуру та результати дисертаційного дослідження, забезпечують репрезентативність отриманих результатів і відповідають вимогам щодо апробації результатів дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

7. Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу. *Структура дисертаційної роботи* науково доцільна і композиційно чітка, три розділи дисертації пов'язані внутрішньою логікою й послідовністю викладу матеріалу. Наприкінці кожного розділу подано висновки, що відповідають її змісту, а також загальні висновки, що цілком відтворюють результати проведеного дослідження. Додатки містять допоміжний матеріал, що надає повноти сприйняттю дисертації.

Загальний обсяг дисертації становить 303 сторінки (із них 154 сторінок основного тексту), що відповідає чинним вимогам. Роботу ілюстровано 21 таблицею, 30 рисунками, 2 формулами, 13 додатками на 117 сторінках. Список використаних джерел нараховує 210 найменування (із них 52 - іноземними мовами) та 17 додатків на 95 сторінках.

Самостійність роботи підтверджується наявністю авторських напрацювань, а її завершеність тим, що робота містить чітко сформульовані висновки, які відповідають завданням і меті.

8. Дотримання академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації[3]. Ознайомлення зі змістом дисертації Стаднійчук Марії Анатоліївни та її науковими публікаціями дає підстави стверджувати, що під час виконання дослідження здобувачкою дотримано принципів академічної доброчесності. У роботі коректно використано наукові ідеї, положення та результати досліджень інших авторів із відповідними покликаннями на першоджерела, що засвідчує належний рівень наукової культури та академічної відповідальності здобувачки.

Фактів академічного плагіату, фабрикації або фальсифікації результатів дослідження у дисертації та наукових публікаціях не виявлено. Подані в роботі емпіричні дані, висновки й узагальнення є логічно обґрунтованими, узгоджуються з метою та завданнями дослідження, не суперечать викладеним теоретичним положенням і результатам експериментальної роботи.

Наукові публікації авторки різножанрові та подані у журналах, включених до фахового переліку МОН та у звірниках матеріалів конференцій. Це забезпечує публічність і перевірку достовірності даних. Таким чином, критерії академічної доброчесності дотримано повною мірою, плагіат відсутній.

Таким чином, дисертація та наукові публікації Стаднійчук Марії Анатоліївни відповідають вимогам чинного законодавства України та нормативним документам Міністерства освіти і науки України щодо дотримання академічної доброчесності у наукових дослідженнях.

9. Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Позитивно оцінюючи рецензовану дисертацію та відмічаючи високий рівень проведеного автором дослідження, вважаємо за необхідне висловити окремі зауваження і побажання:

1. У дисертації здійснено ґрунтовний теоретичний аналіз проблеми

розвитку творчих здібностей дітей третього року життя. Водночас доцільним видається подальше розширення порівняльного аналізу вітчизняних і зарубіжних підходів до розвитку творчості дітей раннього віку з метою більш чіткого окреслення місця авторської концепції в сучасному міжнародному науковому дискурсі.

2. Авторкою переконливо обґрунтовано художньо-педагогічне спілкування як ефективний засіб розвитку творчих здібностей дітей третього року життя. Разом із тим перспективним напрямом подальших досліджень може бути детальніше висвітлення можливостей взаємодії вихователя з батьками щодо підтримки художньо-педагогічного спілкування в сімейному середовищі.

3. У роботі розроблено методичні рекомендації та інструментарій для реалізації художньо-педагогічного спілкування в умовах закладу дошкільної освіти. Водночас методичний потенціал дослідження міг би бути посилений шляхом подання розгорнутих прикладів занять або фрагментів освітньої взаємодії з дітьми третього року життя з докладним описом ролі педагога.

4. У процесі експериментального дослідження використано комплекс адекватних методів діагностики розвитку творчих здібностей дітей раннього віку. Разом із тим доцільним видається більш детальне представлення в основному тексті роботи критеріїв і показників оцінювання творчих проявів дітей із наведенням конкретних діагностичних прикладів.

5. Дисертаційне дослідження переконливо підтверджує ефективність запропонованих педагогічних умов розвитку творчих здібностей дітей третього року життя. Водночас перспективним напрямом подальших наукових пошуків може бути вивчення можливостей адаптації запропонованої методики до умов різних типів закладів дошкільної освіти та різного соціокультурного контексту.

Зазначені вище зауваження до дисертації жодним чином не применшують її значення і не впливають на загальну позитивну оцінку.

10. Загальний висновок про рівень набуття здобувачем теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей. Авторка дисертації Стаднійчук М.А. продемонструвала високий рівень теоретичних знань у галузі дошкільної педагогіки, освітньої інноватики, а також практичних умінь в обґрунтуванні та впровадженні змістовно-методичного забезпечення, проведення експерименту, розробка діагностичного інструментарію.

Марія Анатоліївна здатна до самостійної наукової діяльності, вдало інтегрує теорію з практикою та пропонує авторські рішення для обраної педагогічної проблеми.

11. Загальна оцінка дисертації і наукових публікацій щодо їхнього наукового рівня з урахуванням дотримання академічної доброчесності та щодо відповідності вимогам. Представлена до захисту дисертаційна робота М.А. Стаднійчук «Розвиток творчих здібностей дітей третього року життя засобом художньо-педагогічного спілкування» є актуальним, завершеним і самостійно виконаним дослідженням, в якому отримані нові науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати, що в сукупності є вагомими для подальшого розвитку дошкільної освіти.

Дисертація є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке відзначається актуальністю, містить наукову новизну, має теоретичне і практичне значення, за змістом, одержаними результатами і оформленням повністю відповідає вимогам пунктів «Порядку присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів № 341 від21.03.2022 р., № 502 від 19.05.2023 та № 507 від 03.05.2024 р.), а її автор В'юнник В.О., заслуговує присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності – 012 Дошкільна освіта, галузь знань 01 Освіта / Педагогіка.

Офіційний опонент:
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач відділом дошкільної освіти
Інституту педагогіки НАПН України Ольга Рейпольська

ВЛАСНОРУЧНИЙ ПІДПИС
ЗАТВЕРДЖУЮ
Начальник відділом кадрів
Інституту педагогіки НАПН України

О. Рейпольська